

A FACTOR ANALYSIS OF THE CHARACTERISTICS OF THE OUTSTANDING TEACHERS IN TEACHING BASIC EDUCATION*

Wipawee Watwong

ABSTRACT

The purpose of this research was to perform a confirmatory factor analysis of the characteristics of the outstanding teachers in teaching basic education, to rank the essential factors, and to propose the criteria for the judgement of outstanding teachers. A questionnaire was used for gathering the data. The total 3,000 samples composed of three groups; educators, the committee members of six organizations (Teachers' Association, The Science Society of Thailand under the Patronage of H.M. the King, Samarn-Benja Sangmali Philanthropic Foundation, Thailand Toray Science Philanthropic Foundation, Elementary Education Department, and Office of National Education Commission), and outstanding teachers who received awards from the six organizations mentioned. The data were analyzed by means of exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis.

The research results indicated that the characteristics of outstanding teachers in Teaching basic education consisted of eight factors; organizing learning process, moral and ethics, favoring democracy, academic masterpieces, self and colleague development, human relationship, personality, and love and faith in teaching profession. All eight factors accounted for 58.13% of the total variance. The findings showed that the outstanding teacher in teaching basic education must be a good teacher and a good person, in addition, he or she must produce good academic masterpieces.

* Master's thesis of Department of Educational Research and Measurement, Burapha University under the advice of Suchada Kornpetpanee, Ph.D. and Wanee Kaemkate, Ph.D.

วิภาวี เวทวงศ์

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงเป็นอันคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ และเสนอแนวทางการกำหนดหลักเกณฑ์การ
ประเมินครูดีเด่น เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จากกลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 3,000 คน ซึ่งประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการ คณะกรรมการประเมินให้รางวัลครูจาก 6 หน่วยงาน
คือ คุรุสภา สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิสยาม-คุณหญิงเบนจ่า แสงมะลิ
มูลนิธิไทโรเพื่อการส่งเสริมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ และครูที่ได้รับรางวัลจาก 6 หน่วยงานดังกล่าว วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ
และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 8 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ ดังนี้ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านคุณธรรมและ จริยธรรม ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านผลงานวิชาการ ด้านพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้าน บุคลิกภาพ และด้านความรักและความศรัทธาคือวิชาชีพครู ซึ่งทั้ง 8 องค์ประกอบสามารถอธิบายความ แปรปรวน ร่วมได้ร้อยละ 58.13 ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะ ต้องมีองค์ประกอบของการเป็นครูดีและการเป็นคนดีแล้ว ยังต้องมีผลงานดีอีกด้วย

* อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.สุชาดา กรเพชรปानी อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร.วรรณิ แกมเกตุ วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีวิศวกรรมศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ปีการศึกษา 2545

ความนำ

สังคมไทยให้การเคารพยกย่องนับถือครูว่าเป็นปูชนียบุคคลมาทุกยุคทุกสมัย ทั้งนี้เพราะคนไทยตระหนักในความรู้ความสามารถและจริยวัตรอันงดงามของครูมาโดยตลอด ดังนั้น บุคคลที่มีความตั้งใจหรือมีความสนใจที่จะปฏิบัติงานในวิชาชีพครู จึงต้องตระหนักในความเป็นครู ประพฤติตนให้เหมาะสมกับบทบาท ฐานะ และหน้าที่ ให้สมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครู โดยต้องสำนึกอยู่เสมอว่าการเป็นครูนั้น มิใช่มีแต่ความรู้ในหลักวิชาก็สามารถเป็นครูที่ดีได้ แต่จะต้องอาศัยคุณลักษณะด้านอื่นๆ มาประกอบอีกมาก เช่น ความศรัทธาในวิชาชีพครู ความรักในการสอน ความเต็มใจในการรับใช้บริการและความรักที่มีต่อเด็ก ๆ รวมทั้งครูต้องตระหนักถึงบทบาท และความสำคัญของวิชาชีพครูอย่างถ่องแท้ก่อน จึงจะประสบความสำเร็จในวิชาชีพอย่างแท้จริง

หน่วยงานหลายฝ่ายได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู โดยมีการประเมินครู เพื่อยกย่องและให้รางวัลกับครูที่มีความตั้งใจจริง ปฏิบัติหน้าที่จนบรรลุผลสำเร็จ และมีผลงานโดดเด่นจนเป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา เพื่อนครู นักเรียน และผู้ปกครอง หน่วยงานดังกล่าวได้แก่ ครูสภา สมาคมครูวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มูลนิธิสยาม-คุณหญิงเบญจา แสงมลิ มูลนิธิโทรเพื่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ หน่วยงานเหล่านี้ล้วนเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 7 มาตรา 55 วรรคสองที่ระบุว่าให้มี “กองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา...” ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ครูมี การพัฒนาการเรียนการสอนในเชิงนวัตกรรมที่หลากหลายต่อไป

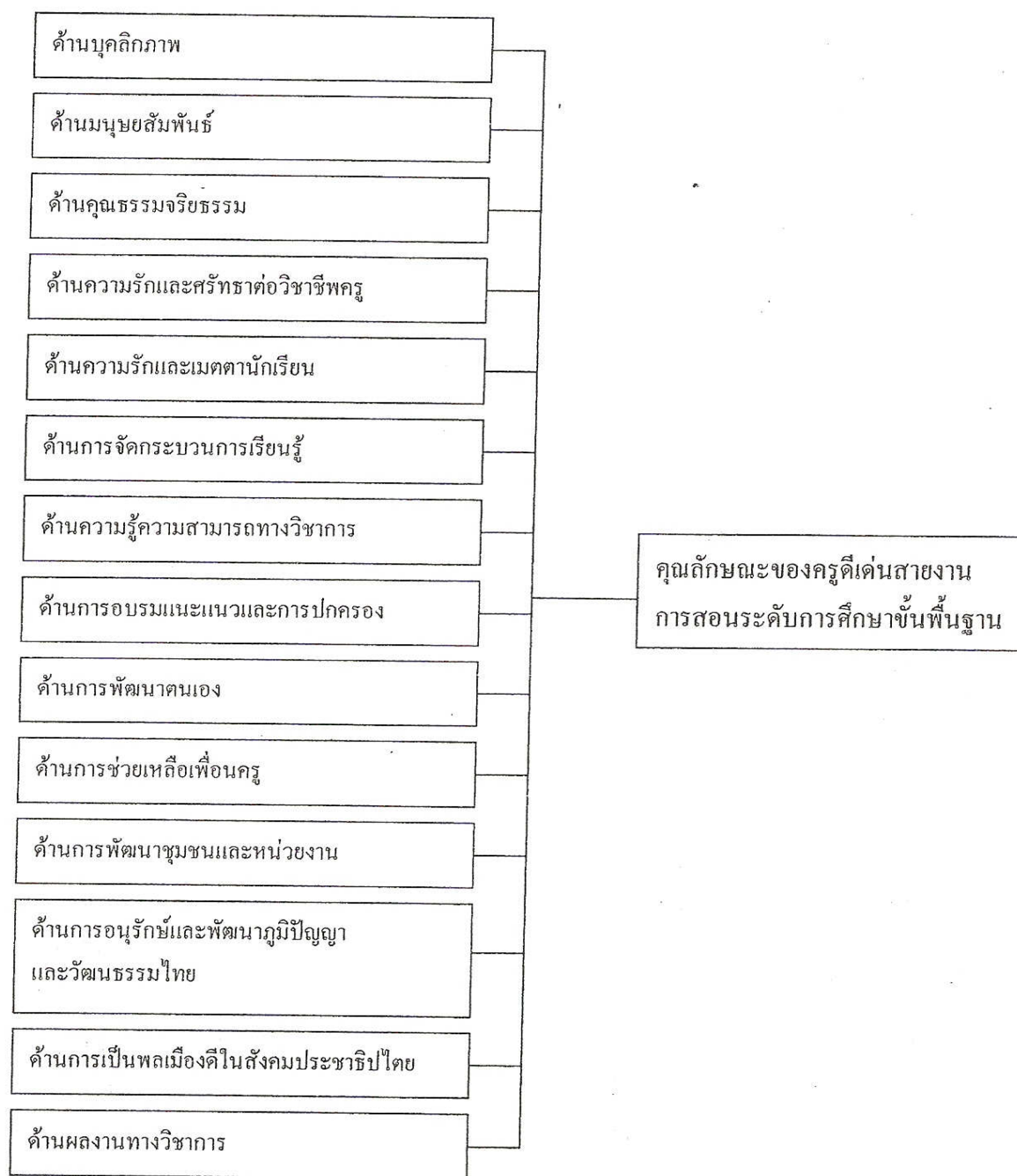
อย่างไรก็ดีจากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานที่มีการประเมินครูดีเด่นสายงานการสอนบางหน่วยงานยังไม่มีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน บางหน่วยงานมีเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน แต่เกณฑ์การประเมินของหน่วยงานมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดเกณฑ์การประเมินครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันคุณลักษณะครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อเสนอแนวทางการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากบทความวิชาการ เอกสารงานวิจัย และแบบประเมินเพื่อให้รางวัลครูของหน่วยงานต่างๆ คือ ครูสภา สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิธิดา-คุณหญิงเบญจา แสงมณี มูลนิธิโทรเพื่อส่งเสริมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้วิจัยนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วยคุณลักษณะ 14 ด้าน ดังแผนภาพ 1

แผนภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้มี 3 กลุ่ม ได้แก่

1. คณะกรรมการประเมินครูของ 6 หน่วยงาน ได้แก่ ศุภสภา สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิสमान-คุณหญิงเบญจา แสงมลิ มูลนิธิโทรเพื่อการศึกษาส่งเสริมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จำนวน 132 คน กลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน 6 หน่วยงาน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน

2. นักวิชาการ ประกอบด้วย อาจารย์ในมหาวิทยาลัย นักวิชาการอิสระ และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครู ซึ่งเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีผลงานทางวิชาการสม่ำเสมอ เลือกตัวอย่างแบบเจาะจงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน

3. ครูที่ได้รับรางวัล ประกอบด้วย ครูสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ได้รับรางวัลในปี พ.ศ. 2542-2543 จาก 6 หน่วยงานตามข้อ 1 จำนวน 11,810 คน กลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน โดยจำแนกตามหน่วยงานและปี พ.ศ. ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 2,580 คน

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อความเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 14 ด้าน ประกอบด้วย ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู ด้านความรักและเมตตาศิษย์ ด้านการสอน ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ด้านการอบรม แนะนำ และการปกครอง ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการช่วยเหลือเพื่อนครู ด้านการพัฒนาชุมชนและหน่วยงาน ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ด้านการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย และด้านผลงานทางวิชาการ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ความตรง (validity) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม พิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความถูกต้องของภาษา แล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขข้อความในแบบสอบถามให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2. ความเที่ยง (reliability) ผู้วิจัยคัดเลือกข้อความที่ผ่านการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาแล้วมาสร้างเป็นแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ คณะกรรมการประเมินครู นักวิชาการ และครูที่ได้รับรางวัล รวม 30 คน ซึ่งกลุ่มนี้ไม่ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา แล้วนำ

แบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาหาค่าอำนาจจำแนกแบบสหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมและหาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ค่าแอลฟาเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยจัดส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ เริ่มตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม - วันที่ 31 ตุลาคม 2544 ปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาและเป็นฉบับที่สมบูรณ์ จำนวน 2,706 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.2

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) คุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows
3. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis) จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LISREL 8.50

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล 8.50 พบว่า โมเดลคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี โดยพิจารณาจากค่าไค-สแควร์ มีค่าความน่าจะเป็นเข้าใกล้ 1 ($p = 0.99$) นั่นคือค่าไค-สแควร์แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญ แสดงว่า ขอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลตามทฤษฎีสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องมีค่าเข้าใกล้ 1 ($GFI = 0.97$, $AGFI = 0.95$, $CFI = 1.00$) แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดี

โมเดลคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ 75 ตัวแปร สอดคล้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทุกตัวแปรมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 โดยองค์ประกอบด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย 15 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.42 – 0.85 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ประกอบด้วย 10 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.48 – 0.81 ด้านความเป็นประชาธิปไตย ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.67 – 0.93 ด้านการพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู ประกอบด้วย 10 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.68 – 0.86 ด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย 14 ตัวแปร ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.46 – 0.74 ด้านผลงานทางวิชาการ

ประกอบด้วย 10 ตัวแปร คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.50 – 0.83 ด้านมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย 5 ตัวแปร คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.41 – 0.80 และด้านความรักและสรัทธาต่ออาชีพครู ประกอบด้วย 6 ตัวแปร คำนวณน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรอยู่ระหว่าง 0.66 – 0.92

2. องค์ประกอบคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมี 8 ด้าน เรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

2.1 ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง ครูต้องมีความสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความตั้งใจและมุ่งมั่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้โดยผสมผสานสาระความรู้ควบคู่คุณธรรม สามารถเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอกผู้แสดงมาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ มีทักษะในการสื่อสาร สามารถใช้วิธีจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ สามารถปลูกฝังค่านิยมและเจตคติที่ดีให้นักเรียน สามารถใช้สื่อประกอบกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถส่งเสริมให้นักเรียนสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้เสรีภาพนักเรียนในการแสดงความคิดเห็น เป็นผู้ให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควร สามารถจัดหลักสูตรหรือบทเรียนได้เหมาะสมกับบุคลิกภาพของผู้เรียน สามารถใช้เหตุและผลตัดสินความถูกต้อง และสามารถนำความคิดและแนวทางใหม่ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหาทางวิชาการ

2.2 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง ครูต้องมีความยุติธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต มีความรับผิดชอบสูง รู้จักให้อภัย เป็นผู้เสียสละ ละเว้นอบายมุขอย่างเด็ดขาด เชื่อมั่นในการทำความดี ไม่แสวงผลประโยชน์อันเป็นอมิสสินจ้างจากนักเรียน สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และมีความเมตตากรุณา

2.3 ด้านความเป็นประชาธิปไตย หมายถึง ครูต้องสามารถปฏิบัติตามกฎของสังคมในการอยู่ร่วมกัน กล่าวหาญที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคม ต้านีกในสิทธิหน้าที่ของตนเองกล้าแสดงความคิดเห็นและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง และยอมรับฟังเสียงส่วนใหญ่ที่ถูกต้อง

2.4 ด้านการพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู หมายถึง ครูต้องยอมรับแนวคิดใหม่ๆ ได้ มีการปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มีเป้าหมายในการทำงาน ศึกษาหาความชำนาญรอบด้าน มีการจัดระบบการทำงานของตนเอง ติดตามเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่เสมอ ยอมรับความสามารถของเพื่อนครู เต็มใจช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน สามารถใช้ผลการวิจัยจากแหล่งต่างๆ เพื่อพัฒนาความรู้ และให้การนิเทศเพื่อนครู

2.5 ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง ครูต้องมีกิริยาท่าทางสง่าผ่าเผย มีสุขภาพอนามัยดี มีความสุขุมรอบคอบ มีความสุภาพอ่อนโยน มีวินัยในตนเอง แต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ วางตัว

ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ มีความขยันหมั่นเพียร ออกเสียงอักขระชัดเจน มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความเป็นผู้นำ มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี และช่างสังเกต

2.6 ด้านผลงานทางวิชาการ หมายถึง ครูต้องมีผลงานเขียนทางวิชาการ มีการทำวิจัยในชั้นเรียน สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสื่อประกอบกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นผู้นำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นสื่อกลางที่นำความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการไปสู่ชุมชน มีแฟ้มสะสมผลงานของครู มีการสร้างครูเครือข่าย และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนสม่ำเสมอ

2.7 ด้านมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ครูต้องให้ความเอาใจใส่บุคคลอื่น มีความเอื้ออาทร มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นคนเปิดเผย และสามารถเข้ากับคนอื่นได้ง่าย

2.8 ด้านความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู หมายถึง ครูต้องมีความภาคภูมิใจในความเป็นครู ตั้งใจปฏิบัติงานเพื่อให้วิชาชีพครูเป็นที่ยกย่องเชิดชู ปกป้องเกียรติภูมิครูและองค์กรวิชาชีพ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวิชาชีพด้วยความเต็มใจ มีความสุจริตใจต่อการประกอบวิชาชีพ และมีความรักความห่วงใยและปรารถนาดีต่อนักเรียน

3. จากผลการวิจัยโดยการพิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบสามารถเสนอแนวทางการกำหนดเกณฑ์การประเมินครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 8 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรมีน้ำหนักเกณฑ์การประเมินมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60 รองลงไปด้านคุณธรรมและจริยธรรม ควรมีน้ำหนักเกณฑ์การประเมินคิดเป็นร้อยละ 10 นอกจากนี้ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู ด้านบุคลิกภาพ ด้านผลงานทางวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู ควรมีน้ำหนักเกณฑ์การประเมินเท่ากัน คิดเป็น ร้อยละ 5

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

1. จากผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถอธิบายได้ว่าคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ด้านคือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู ด้านบุคลิกภาพ ด้านผลงานทางวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ซึ่งแต่ละ องค์ประกอบที่พบสอดคล้องกับแนวคิด หรือข้อเสนอแนะของนักการศึกษา รวมถึงผลการวิจัย และเกณฑ์การประเมินครูดังนี้

ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรก มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะย่อยพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามลำดับแรก คือ 1) ใช้วิธีจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ 2) ตั้งใจและมุ่งมั่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ 3) สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเป็นภาระหน้าที่หลักของครูตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ตรงตามที่พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) (2529, หน้า 92 - 93) ได้แสดงทัศนะในเรื่องหน้าที่การสอนของครูที่สำคัญไว้ดังนี้ 1) ครูมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางวิญญาณทั้งแก่บุคคลและสังคมใน 3 ประการ ประการแรก สอนให้รู้จักความอยู่รอดที่แท้จริง คือ รอดพ้นจากความทุกข์ทั้งกายและใจหรือการดับทุกข์ ประการที่สอง สอนให้รู้จักความสุขที่แท้จริง คือ ความสุขจากการทำหน้าที่ ซึ่งเกิดจากความสุขในการบริหารจัดการชีวิตให้เป็นสุข และความสุขจากการใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ประการสุดท้าย สอนให้รู้จักหน้าที่ที่แท้จริง คือ รู้จักหน้าที่ในฐานะที่เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด รักจะทำหน้าที่ และมีความสุขที่ได้ทำตามหน้าที่ 2) บทบาทในการเป็นผู้สร้างโลก บุคคลในโลกจะดีหรือเลว ก็เพราะการศึกษา และผู้ให้การศึกษาก็คือ ครู ดังนั้น ครูจึงเป็นผู้สร้างโลกในอนาคตโดยผ่านศิษย์ โลกที่พึงประสงค์คือโลกทั้งสามของคนดี ซึ่งเปรียบได้ดังนี้คือ มนุษย์โลก คือสร้างคนที่มีจิตใจสูง พรหมโลก คือสร้างคนที่ประเสริฐ รักเพื่อนมนุษย์ มีพรหมวิหารสี่ และเทวโลก คือสร้างคนให้มีหิริโอตตปัสสะ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กมล สดประเสริฐ (2523, หน้า 16) ซึ่งกล่าวถึงครูไว้ว่า ครูจะต้องมีความสามารถด้านการสอน เริ่มจากมีความเข้าใจหลักสูตร รู้หลักการ โครงสร้างและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สามารถพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ความถนัด และความสนใจของนักเรียน มีหลักการสอน และวิธีการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เกิดผลดีตามแนวที่หลักสูตรกำหนดให้ สามารถเลือกหนังสือเรียนที่เหมาะสม และมีความสามารถในการจัดหาสื่อการเรียนการสอน มีความพร้อมในด้านการสอน มีความสามารถทั้งการสอนทั่วไปและการสอนวิชาเฉพาะ การสอนของครูในทุกรายวิชาต้องมีจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน ครูต้องเตรียมตั้งคำถามไว้ให้มากๆ สำหรับฝึกนักเรียนให้รู้จักคิด นอกจากนั้นครูยังต้องมีความรู้ความสามารถในการประเมินผล การเรียน และการทดสอบเริ่มจากการทดสอบก่อนสอน และสอนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ มีการทดสอบระหว่างสอน เพื่อใช้การทดสอบนั้นมาสอนซ่อมเสริมและมีการทดสอบหลังการสอนทุกครั้ง และยังสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่าน เช่น ปรีชา สุขคุณ (2527, หน้า 6-8) เสนอแนะว่าครูที่ดีต้องเชี่ยวชาญในเทคนิคการสอน ต้องรอบรู้ในวิชาที่ตนเองสอน ก่อ สวัสดิพานิช (2513, หน้า 48) ให้ความเห็นว่า ครูต้องมีความรู้ในวิชาที่ตนเองสอนอย่างลึกซึ้ง สามารถจัดหลักสูตรหรือบทเรียนให้เหมาะกับเด็กได้ เชี่ยวชาญในการสอนวิชาประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น วิชา

ประเภททักษะ ประเภทพึงพอใจ และประเภทคุณค่า อัน ธรรมเจริญ (2533, หน้า 24-25) ได้ให้ทัศนะว่า ครูควรมีการสอนดี นั่นคือ มีความสามารถในการสร้างความสนใจแก่เด็ก สามารถทำให้เด็กเข้าใจในวิชาความรู้ที่สอน สคริเวน (Scriven, 1991, pp. 40-51) ได้ให้ข้อสรุปว่า ครูที่ดีควรมีทักษะการจัดกระบวนการเรียนการสอน ควรกระตุ้นให้นักเรียนมีความพยายามในการศึกษา และอำไพ สุจริตกุล (2537, หน้า 47) สรุปว่า ครูจะต้องมีบทบาทในการสั่งสอนอบรมบ่มนิสัย เพื่อพัฒนาคนให้มีสติปัญญา มีเหตุผล มีความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ มีความสามารถและมีทักษะในการประกอบอาชีพสุจริต คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ที่สำคัญคือ พัฒนาศิษย์จนมีความรู้ควบคู่คุณธรรม

ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านนี้เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่สอง เมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะย่อยพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามอันดับแรก คือ 1) เชื้อมั่นในการทำความดี 2) สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และ 3) มีความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูที่ดีนั้นควรต้องมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับการมีความรู้ดี ดังที่คุรุสภา (2523, หน้า 23) ได้กล่าวถึง พระราชดำรัสถึงคุณลักษณะของครูดีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่ทรงพระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี พ.ศ. 2522 ตอนหนึ่งว่า “... ครูที่แท้นั้น ต้องกระทำแต่ความดี คือ ต้องขยันและอดสาเห พากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่น อดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัย ดำรงระวางความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนที่ดีงาม ต้องปลื้มปลื้มใจจากความสะดวกสบาย และความสนุกรื่นเริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์และรักษาความจริงใจ ต้องเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญา ให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้นทั้งในด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล” ซึ่งตรงกับที่ไกรนุช สิริพุด (2531, หน้า 32-34) ที่ได้สรุปว่า ครูจะต้องเป็นผู้ยึดมั่นในคุณธรรม ประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีงาม เป็นแม่แบบที่ดีของศิษย์ในทุกๆ ด้าน เป็นค่านิยมที่สืบทอดกันมาช้านานสำหรับผู้ที่เป็นครู จริยธรรมที่ครูควรประพฤติปฏิบัตินั้นมีอยู่มากมาย อย่างน้อยที่สุดครูควรมีหิริโอตตปปะ ซึ่งเป็นธรรมที่เตือนสติเตือนใจควบคุมกิเลสทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นแก่ตน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของทองคุณ หงส์พันธุ์ (2537, หน้า 61-62) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานสำหรับการสอนในระดับประถมศึกษา ผลสรุปของงานวิจัยได้แสดงลักษณะของครูที่พึงปรารถนาไว้ข้อหนึ่งว่า จะต้องมีความซื่อสัตย์ อันได้แก่ คุณธรรมของครู จริยธรรมและคตินิยมในความเป็นครู ตรงกับกับแนวคิดของ เทพ การะเกด (2505, หน้า 45-51) และผลการวิจัยของ เสริมศรี ไชยศรี (2527, หน้า 3-5) ที่สรุปไว้ว่า ครูที่ดีต้องมีคุณลักษณะทางด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ต้องมี เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ เสียสละ และยุติธรรม เป็นต้น รวมทั้งพนม พงษ์ไพบูลย์ (2539, หน้า 111-112) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของครูดีไว้หลายข้อ โดยที่ข้อหนึ่ง

กล่าวไว้ว่า ครูดีต้องมีความประพฤติดีมีคุณธรรม เพื่อที่จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน นำพานักเรียนไปสู่แนวทางที่ถูกที่ควร

ด้านความเป็นประชาธิปไตย องค์ประกอบนี้มีความสำคัญอยู่ในลำดับที่สาม เมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะย่อยพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามอันดับแรกคือ 1) สำนึกในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง 2) กล้าหาญที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคม และ 3) ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคมในการอยู่ร่วมกัน จะเห็นได้ว่าบุคคลที่จะเป็นครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นั้นจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของสังคมโดยเฉพาะกฎหมายของโรงเรียนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีกับนักเรียน ต้องเข้าใจ สำนึกและปฏิบัติหน้าที่ของตนเองโดยมิให้ขาดตกบกพร่อง ดังที่ไกรนุช สิริพุด กล่าวถึงครูที่ดีต้องมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย ส่วนถวัลย์ มาศจรัส (2534, หน้า 26) ได้ให้ทัศนะว่า ครูที่ดีต้องรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เสริมศรี ไชยสร (2527, หน้า 45) ที่ว่า ครูต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการสอน เช่น พยายามให้เด็กแสดงความคิดเห็นมากที่สุด และยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้ที่กล้าคิด กล้าทำและกล้าแสดงออก

ด้านพัฒนาคนและเพื่อนครู องค์ประกอบด้านนี้มีความสำคัญอยู่ในลำดับที่สี่ เมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะย่อยพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามอันดับแรกคือ 1) ปรับปรุงตนเองเสมอ 2) เต็มใจช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน และ 3) มีการจัดระบบการทำงานของตนเอง ทั้งนี้ครูดีเด่นนั้นต้องเป็นผู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ต้องขวนขวายหาความรู้อยู่ตลอดเวลา พร้อมกันนี้ก็ต้องมีการแบ่งปันความรู้ที่มีอยู่ให้กับเพื่อนครู รวมทั้งต้องให้ความช่วยเหลือเพื่อนครูในด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของนักเรียน นักวิชาการหลายท่าน อาทิเช่น เทพ กระเกด (2505, หน้า 90) ให้แนวคิดว่าครูที่ดีต้องมีการปรับปรุงตนเองเสมอทุกด้าน ศึกษาหาความรู้รอบด้าน ใฝ่หาความรู้อยู่ตลอดเวลา ถวิล มาตรการเต็ม (2542, หน้า 3-7) และสุจริต เพียรชอบ (2540, หน้า 22-24) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับครูไว้ว่า ครูที่ดีต้องมีความเข้มแข็ง กล้าหาญ ขยัน มานะบากบั่นเพื่อพัฒนาตนเอง ต้องไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ต่อสู้และพยายามแก้ไขปัญหาลงมือคล่องไปได้ นอกจากนี้คณะกรรมการการวางพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษา (2518, หน้า 10) ให้ความเห็นว่า ครูต้องแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต้องปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ส่วนสุภาพ วาดเขียน (2533, หน้า 6) ให้ทัศนะว่า ครูควรพยายามทำตนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะครูจะต้องเป็นผู้นำในทุก ๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ

ด้านบุคลิกภาพ ด้านนี้มีความสำคัญในลำดับที่ห้า เมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะย่อยพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามอันดับแรกคือ 1) สามารถวางตัวได้เหมาะสม

กับกาลเทศะ 2) มีความสุขุมรอบคอบ มีความสุภาพอ่อนโยน และ 3) สามารถออกเสียงอักษรได้ชัดเจน สอดคล้องกับธนุ แสงศักดิ์ (2525, หน้า 65-100) ได้แสดงทัศนะว่า ครูที่ดีควรมีรูปร่างท่าทางดี เช่น สวมเสื้อผ้าเหมาะกับกาลเทศะและสะอาด รักษาท่าทางให้สง่างาม เป็นต้น นอกจากนี้ นีชาัญชัย อินทรประวัติ (2523, หน้า 32-33) ได้แสดงความเห็นสอดคล้องกับ คณะกรรมการข้าราชการครู (2529, หน้า 33) ที่ว่า ครูต้องปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เหมาะสม ควรแต่งกายให้เรียบร้อยทุกโอกาส เช่นเดียวกับที่เฮสซง และวิกส์ (Hessong & Weeks, 1987, pp. 457-463) ได้สรุปว่า ครูต้องเป็นผู้ที่แต่งกายเหมาะสมและมีสุขอนามัยส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับที่จินดา จิโน (2533, หน้า 83-84) ได้ให้ทัศนะไว้ว่าครูที่ดี ควรมีบุคลิกภาพที่ดี ทั้งภายนอกและภายใน นั่นก็คือ ครูต้องมีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

ด้านผลงานทางวิชาการ ด้านนี้มีความสำคัญในลำดับที่หก เมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามอันดับแรกคือ 1) มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) มีสื่อประกอบกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และ 3) เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนสม่ำเสมอ นั่นคือครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานควรต้องมีการทำแผนการสอนเพื่อวางแผนจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีการทำวิจัยในชั้นเรียนและนำผลของการวิจัยมาใช้ในการพัฒนานักเรียน สอดคล้องกับที่ริคเช (Reche, 1991, p. 3046-A) ให้ความเห็นว่าลักษณะครูที่มีประสิทธิภาพต้องมีการสร้างและใช้แผนการสอน และสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินครูภาษาไทยนักพัฒนาระดับชั้นมัธยมศึกษาของมูลนิธิสยาม – คุณหญิงเบญจา แสงมลิ ข้อหนึ่งที่กำหนดว่า ควรมีสื่อการสอนที่เหมาะสม มีบทความ หรือเอกสารเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับงานด้านการสอน ทั้งนี้หากครูสามารถจัดทำสื่อ และแผนการสอน แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด หรือแม้แต่การทำวิจัยในชั้นเรียนแล้วนำผลการวิจัยมาปรับปรุงแก้ไขการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้การจัดการศึกษาของไทยบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น

ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านนี้มีความสำคัญอยู่ในลำดับที่เจ็ด เมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะย่อยพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามอันดับแรกคือ 1) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 2) มีความเอื้ออาทร และ 3) ให้ความเอาใจใส่บุคคลอื่น ทั้งนี้ครูควรต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี เพราะต้องพบปะพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนครู ผู้ปกครอง และแม้แต่นักเรียน ซึ่งธีรศักดิ์ อัครบวร (2540, หน้า 32) และธนุ แสงศักดิ์ (2525, หน้า 65-100) มีความเห็นตรงกันว่า ครูต้องมีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี นอกจากนี้รัชนี้ งามมัน (2533, หน้า 88-89) ได้ศึกษาคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ตามทัศนะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา จังหวัดสตูล พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูด้านหนึ่งคือ การมีด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะครูต้องรู้จักนักเรียนทุกคน ต้องจำชื่อนักเรียน

ได้ จึงจะทำให้สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนแน่นแฟ้นขึ้น ซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้นด้วย

ด้านความรักและความศรัทธาต่อวิชาชีพครู สำหรับด้านนี้มีความสำคัญในลำดับสุดท้าย เมื่อพิจารณาเป็นรายคุณลักษณะย่อยพบว่า คุณลักษณะที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากสามอันดับแรก คือ 1) มีความรัก ห่วงใยและปรารถนาดีต่อนักเรียน 2) เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวิชาชีพด้วยความเต็มใจ 3) ปกป้องเกียรติภูมิครูและองค์กรวิชาชีพ แม้ว่าจะมีความสำคัญอยู่ในลำดับท้ายสุด แต่ครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานก็จำเป็นต้องมีองค์ประกอบด้านนี้ ทั้งนี้ บุคคลที่เป็นครูถ้าไม่มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูคงไม่มีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพดังที่ ธนู แสงศักดิ์ (2525, หน้า 65-100) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ครูที่ดีควรมีลักษณะ 5 ประการ โดยที่ประการหนึ่งคือ ต้องเป็นผู้รักในอาชีพครู คือต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการและอาชีพครู สนับสนุนสมาคมอาชีพทางการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับที่ เสริมศรี ไชยสร (2527, หน้า 3-5) ได้กล่าวถึงครูไว้ประการหนึ่งว่า ครูดีต้องรักอาชีพครู มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู และมีวิญญาณความเป็นครู

2. คุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 8 องค์ประกอบ คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านการพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู ด้านบุคลิกภาพ ด้านผลงานทางวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู สามารถจัดกลุ่มเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ ด้านแรกคือ การเป็นครูดี นั่นคือ ครูต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอน มีความเป็นประชาธิปไตย มีการพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู มีบุคลิกภาพดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี และมีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ด้านที่สองคือ การเป็นคนดี นั่นคือ ครูต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม และ ด้านที่สามคือ การมีผลงานดี นั่นคือ ครูต้องเป็นผู้ที่มีผลงานทางวิชาการ จึงสามารถสรุปได้ว่า บุคคลที่จะเป็นครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเป็นบุคคลที่เป็นคนดี เป็นครูดี และต้องมีผลงานดีด้วย

3. จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเมื่อพิจารณาถึงค่าผลรวมของความแปรปรวนของตัวแปรต่างๆ บนองค์ประกอบ พบว่า ทั้ง 8 องค์ประกอบสามารถอธิบายความแปรปรวนคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 58.13 % ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้วิจัยได้ประมวลรายการองค์ประกอบและคุณลักษณะของครูจากแหล่งต่างๆ ทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตามถ้าจะอธิบายให้ได้มากกว่านี้ คงต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ อาจจะมีตัวแปรอื่นๆ ที่มีผลต่อคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ยังไม่ได้ศึกษาอีก

4. จากผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะครูดีเด่นสายงานการสอน โดยด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นด้านมีน้ำหนักเกณฑ์การประเมินสูงสุด คือ ร้อยละ 60 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ทุกฝ่ายเห็นว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ถือเป็นหน้าที่หลักของครู นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานของครูแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 62) ซึ่งให้ความสำคัญกับเกณฑ์มาตรฐานด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครู เป็นอันดับแรก และให้ค่าน้ำหนักของเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 60 เช่นเดียวกัน สำหรับด้านคุณธรรมจริยธรรมมีน้ำหนักของเกณฑ์รองลงมา คือ ร้อยละ 10 ส่วนอีก 6 ด้านที่เหลือคือ ด้านความเป็นประชาธิปไตย ด้านการพัฒนาตนและช่วยเหลือเพื่อนครู ด้านบุคลิกภาพ ด้านผลงานทางวิชาการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู มีน้ำหนักเกณฑ์ เท่ากันคือ ร้อยละ 5 ซึ่งเห็นได้ว่าค่อนข้างต่ำแตกต่างจากด้านแรกอย่างเห็นได้ชัดและเป็นที่น่าสังเกตว่า ด้านความรักและความศรัทธาต่อวิชาชีพครูมีน้ำหนักความสำคัญเป็นอันดับสุดท้าย

5. เมื่อนำเกณฑ์การประเมินครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 8 ด้าน มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินครูของหน่วยงานทั้ง 6 หน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วย ครูสภา สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิสमान-คุณหญิงเบญจา แสงมลิ มูลนิธิไทเรเพื่อการส่งเสริมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย กรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า เกณฑ์การประเมินครูด้านผลงานทางวิชาการเป็นด้านที่พบในเกณฑ์การประเมินของทุกหน่วยงาน สำหรับเกณฑ์การประเมินด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่มีน้ำหนักเกณฑ์การประเมินมากที่สุดและเป็นด้านที่มีความสำคัญเป็นลำดับแรก พบว่า ด้านนี้มีในเกณฑ์การประเมินครูของเกือบทุกหน่วยงาน ยกเว้น ในเกณฑ์การประเมินให้รางวัลครูของมูลนิธิไทเรเพื่อการส่งเสริมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย สำหรับด้านที่ไม่ค่อยพบในเกณฑ์การประเมินครูของหน่วยงานทั้ง 6 หน่วยงาน คือ ด้านความเป็นประชาธิปไตย หน่วยงานที่มีเกณฑ์การประเมินครบทั้ง 8 ด้าน คือ กรมสามัญศึกษา จะเห็นได้ว่า มีเพียงหน่วยงานเดียวที่มีเกณฑ์การประเมินครบ 8 ด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหน่วยงานแต่ละหน่วยงานมีวัตถุประสงค์ในการประเมินให้รางวัลครูแตกต่างกัน จึงมีการประเมินโดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูแตกต่างกันไป

6. เมื่อพิจารณาการจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบ พบว่าองค์ประกอบด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพครูเป็นด้านที่มีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย ทั้งที่องค์ประกอบด้านนี้ควรมีความสำคัญในลำดับต้นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครูแกนนำซึ่งกำลังตื่นตัวในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา จึงทำให้มุ่งเน้นไปในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้

ละเลยที่จะให้ความสนใจในด้านความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพครู จึงค่อนข้างน่าเป็นห่วงว่าภาพของครูในอนาคตจะเป็นอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่าครูทุกคนควรให้ความสำคัญกับด้านนี้ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องมีคุณลักษณะของครู 75 คุณลักษณะ (รายละเอียดปรากฏในภาคผนวกวิทยานิพนธ์) ดังนั้น ครูที่จะพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นครูดีเด่นจึงอาจนำคุณลักษณะดังกล่าวไปเป็นแนวทางการพัฒนา
2. องค์ประกอบที่เหมาะสมสำหรับการประเมินครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ 8 องค์ประกอบ 75 คุณลักษณะย่อย ผู้วิจัยขอเสนอตัวอย่างแบบประเมินครู ซึ่งใช้คุณลักษณะย่อยในแต่ละองค์ประกอบ โดยแบบประเมินเป็นแบบมาตราประมาณค่า (rating scale) ปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1 ตัวอย่างแบบประเมินให้รางวัลครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ	คุณลักษณะของครู	ไม่มี	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1.	ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้						
1.	สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง.....	...	...	...	...	...	...
2.	ตั้งใจและมุ่งมั่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด.....	...	...	...	...	...	...
3.	จัดกระบวนการเรียนรู้โดยผสมผสานสาระความรู้ควบคู่คุณธรรม.....	...	...	...	...	...	...
4.	สามารถเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้.....	...	...	...	...	...	...
5.	เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอก ผู้แสดง มาเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้.....	...	...	...	...	...	...
6.	มีทักษะในการสื่อสาร.....	...	...	...	...	...	...
7.	ใช้วิธีจัดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ.....	...	...	...	...	...	...
8.	ปลูกฝังค่านิยมและเจตคติที่ดีให้นักเรียน.....	...	...	...	...	...	...
9.	ใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม.....	...	...	...	...	...	...
10.	ส่งเสริมให้นักเรียนสร้างสรรคความรู้ด้วยตนเอง.....	...	...	...	...	...	...

ตาราง 1 ตัวอย่างแบบประเมินให้รางวัลครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ข้อมูล	คุณลักษณะของครู	ไม่มี	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
11.	ให้เสรีภาพนักเรียนในการแสดงความคิดเห็น.....	...	...	...	...	...	...
12.	เป็นผู้ให้คำแนะนำในทางที่ถูกต้อง.....	...	...	...	...	...	...
13.	สามารถจัดหลักสูตรหรือบทเรียนได้เหมาะสมกับวุฒิภาวะ ของผู้เรียน.....	...	...	...	...	...	...
14.	ใช้เหตุและผลตัดสินความถูกต้อง.....	...	...	...	...	...	...
15.	นำความคิดและแนวทางใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ปัญหา ทางวิชาการ.....	...	...	...	...	...	...

3. แบบประเมินดังกล่าวเป็นข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย ถ้าองค์กรใดประสงค์จะนำไปใช้ควรนำไปหาคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อให้คะแนนที่ได้มีมาตรฐานและมีความเชื่อมั่นในการประเมินให้รางวัลครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

4. องค์ประกอบทั้ง 8 ด้านนี้เป็นองค์ประกอบคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หน่วยงานที่มีภาระหน้าที่จัดการศึกษาที่ต่างออกไป ควรต้องมีการปรับข้อความ และอาจต้องปรับปรุงเพิ่มเติมให้ได้องค์ประกอบที่เหมาะสม

5. คณะกรรมการข้าราชการครูอาจนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลสำหรับกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินเลื่อนขั้นเงินเดือนครูสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ไม่เคยได้รับรางวัลผู้ปกครอง เป็นต้น แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเปรียบเทียบกับระหว่างกลุ่ม

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยขั้นตอนการสร้างเครื่องมือควรมีการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็น นักวิชาการ ครูที่เคยได้รับรางวัล ครูที่ไม่เคยได้รับรางวัล คณะกรรมการประเมินให้รางวัลครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และนักเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นคุณลักษณะของครูดีเด่นสายงานการสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความตรงมากขึ้น ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผลการวิจัยมีความชัดเจนเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กมล สดประเสริฐ. (2523). *คุณลักษณะของครูประถมศึกษาที่ดี*. กรุงเทพฯ : ธนกิจการพิมพ์.
- ไกรนุช ศิริพุด. (2531). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ : นิยมวิทยา.
- ก่อ สวัสดิพานิช. (2513). *ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับฝึกหัดครู*. กรุงเทพฯ : กรมการฝึกหัดครู.
- คณะกรรมการการวางพื้นฐานการปฏิรูปการศึกษา. (2518). *การปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช.
- จินดา จิโน. (2535). *พฤติกรรมการสอนของครูคณิตศาสตร์ดีเด่นในระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. ปรินญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*.
- ชาญชัย อินทรประวัตติ. (2523). *วิธีสอนทั่วไปและการสอนแบบจุลภาค (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (2534). *ครูประถมศึกษาที่นักเรียนถามถึง. ประชาศึกษา, 41(10), 26*.
- ถวิล มาตรเยี่ยม. (2542). *คุณภาพครูกับคุณภาพการสอน. ข้าราชการครู, 2(4), 2-7*.
- ทองคูณ หงส์พันธุ์. (2537). *คุณธรรมนิยมนานาทัศนะเกี่ยวกับครู อาจารย์ ท่านผู้สอน. สุราษฎร์ธานี : วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี*.
- เทพ การะเกด. (2505). *สมบัติครู. ประชาศึกษา, 1, 46-50*.
- ธนู แสงศักดิ์. (2525). *ครูดี. วิทยาจารย์, 2(11), 65-100*.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2540). *ความเป็นครู. ภูเก็ต : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ต*.
- ปรีชา สุขคุณ. (2527). *ครูดีเป็นปูชนียบุคคล. ประชาศึกษา, 34(7), 6-8*.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2539). *การศึกษาคือยาหม้อใหญ่ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116 ตอนที่ 74ก วันที่ 19 สิงหาคม 2542.
- พุทธทาส. (2524). *ธรรมสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- รัชณี งามมัน. (2533). *การศึกษาคณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามทัศนะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสตูล. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา*.
- สุจรีต เพียรชอบ. (2540). *ครูดี. ข่าวสารกองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 8(65), 32*.
- สุภาพ วาดเขียน. (2533). *ทำอย่างไรครูใหม่จึงจะสอนดี. วิทยาจารย์, 32(4), 6*.
- เสริมศรี ไชยสร. (2527). *หลักและวิธีสอน*. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). คู่มือโครงการครูต้นแบบ ปี 2543. กรุงเทพฯ :
พริกหวานกราฟฟิค.

อัน ธรรมเจริญ. (2533). ครูดีนั้นเป็นฉันใด. *มิตรครู*, 32(25), 24-25.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. New York : Harper & Row.

Hessong, R. F., & Thomas, H. W. (1987). *Introduction of education*. New York : Macmillan
Publishing Company.

Reche, G. N. (1991, March). Identification of teaching competencies of adult literacy teachers as
perceived by the supervisors and the teacher of adult literacy in Kenya. *Dissertation
Abstracts International*, 51(9), 3046-A.

Scriven, M. (1991). *Duties of the teacher*. Great Britain : T. J. Press.